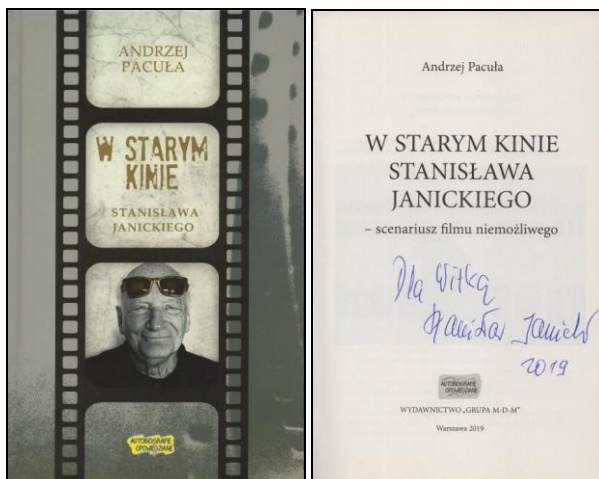

Filmowe dodatki

Witold Mikołajczyk

Przyszedł czas na porządkowanie zbiorów, jakimi każdy z kolekcjonerów się otacza. Zapewne w jakimś momencie wystąpiła u każdego „zbieracza” fascynacja jakimiś walorami. Taka przypadłość też mi się przytrafiła, gdy na ekranach telewizyjnych w 1967 r. pojawił się program Telewizji Polskiej „W starym kinie”. Autorem programu był Stanisław Janicki. Wtedy nie przypuszczałem, że w latach 80-tych nasze drogi się przetną, pracując na tym samym wydziale Uniwersytetu Śląskiego.

Po latach spotkaliśmy się podczas katowickich Targów Książki w 2019 r., na których Stanisław Janicki promował książkę o sobie, spisaną przez Jerzego Pacułę. Poza długą pogawędką, otrzymałem egzemplarz książki z autografem.

Sięgając do swoich zbiorów uznałem, że warto autorom eksponatów w klasie otwartej pokazać kolejną grupę walorów możliwych do wykorzystania. Tym razem to film.

Utrzymując ducha „starego kina” pokazuję jego wybrane ikony.

W prima aprilis, 1 kwietnia 1930 r., wszedł na ekrany niemiecki film „Błękitny anioł”, w który Marlena Dietrich zagrała główną rolę. Przez krytyków filmowych jest uznawany za

jej najlepszą kreację filmową. To o niej Ernest Hemingway powiedział: „Gdyby nie miała nic prócz głosu, i tak by ci złamała serce” [1]. Film był adaptacją powieści Henryka Manna „Profesor Unrat”.

Podczas pobytu w Polsce w 1964 r., na koncercie w Sali Kongresowej, wykonała m.in. utwór Czesława Niemena „Czy mnie jeszcze pamiętasz”. Jej podobizna umieszczana była na wkładkach reklamowych m.in. do papierosów, których producenci byli zarazem współwłaścicielami studiów filmowych. Nalepki te mogły być umieszczane w specjalnie do nich dedykowanych albumach.

Prezentowana karta pochodzi z niemieckiego albumu lat 30-tych XX w. „Moderne Schönheitsgalerie”. Zawierał on karty m.in. artystów, które były dołączane do paczki papierosów marki „Kur Mark” przez ich producenta Garbaty-Zigarettenfabrik z siedzibą w Berlinie.

Z kolei te dwie karty, były dołączane do paczek papierosów firmy Haus Bergmann Zigarettenfabrik A-G w Dreźnie. Te i inne karty gwiazd filmowych były skierowane do kolekcjonerów posiadających odpowiedni album kolekcjonerski Haus Bergmann Farb-Filmbilder [2].

Berlińska Cigarettenfabrik Josetti do papierosów „Juno Vera” również dołączała karty m.in. z podobiznami artystów. Wydano specjalny album kolekcjonerski do zbierania tych kart: „Josetti-Filmbilder”. Sceptycy mogą zerknąć na jedną z ofert sprzedaży karty, na której jest Harold Lloyd i Babe Ruth – można ją zobaczyć poprzez link zawarty w przypisie [3].

Kolejna ikona filmu na takich kartach to szwedzka aktorka Greta Garbo [4]. W swoim rankingu Amerykański Instytut Filmowy umieścił ją na piątym miejscu na liście największych aktorek wszechczasów (*The 50 Greatest American Screen Legends*).

Z lewej (poniżej) karta wydana przez Haus Bergmann Zigarettenfabrik A-G.

Z prawej – karta producenta papierosów Salem Cigarettenfabrik Dresden AG. Album przeznaczony do zbierania miał nazwę „SALEM-GOLD-FILM-BILDER”. Karty były dołączane do papierosów Salem Gold Extra Mild.

Francuskie kino reprezentuje nie kto inny, jak Brigitte Bardot. Na rewersie prawej karty jest pieczęćka o treści: Wyd. R.M. Eksp. C.W.F (Centrala Wynajmu Filmów) w Katowicach, Cena 1,50 zł. W Katowicach był jeden z oddziałów C.W.F [5]. Fotografia po lewej sygnowana jest przez J. Arthur Rank Organisation.

Kinematografia włoska reprezentowana jest przez Ginę Lollobrigidę.

Na rewersie znajduje się fragment pieczętki studia fotograficznego: Aleksander Bobrownicki Warszawa, ul. Noakowskiego Nr 14/8.

Elizabeth Taylor

Nie sposób w tym towarzystwie pominąć Elizabeth Taylor.

Ta fotografia (po lewej) w formacie 90×140 mm została wykonana przez Spółdzielnię Pracy „Fotos” Kraków.

Cena 1,30 zł + 0,20 na S.F.O.S (Społeczny Fundusz Odbudowy Stolicy), powstały w 1948 r.,

zmieniając nazwę w 1958 r. na Społeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy (SFOKiS), a w 1966 na Społeczny Fundusz Budowy Szkół i Internatów (SFBSiI).

Fotografia przyszłej księżnej Monako została wydana w formie pocztówki przez Paramount Pictures Inc. Edytorem prezentowanej pocztówki jest francuski nakładca De Wagram – Paris.

Któż nie oglądał filmu „Casablanka” z główną rolą Humphreya Bogarta jako Ricka Blaine oraz Ingrid Bergman jako Ilsa Lund?

GINA
LOLLOBRIGIDA

GRACE KELLY

PHOTO PARAMOUNT

JEAN MARAIS I INGRID BERGMAN
w filmie „HELENA I MĘZCZYŹNI”

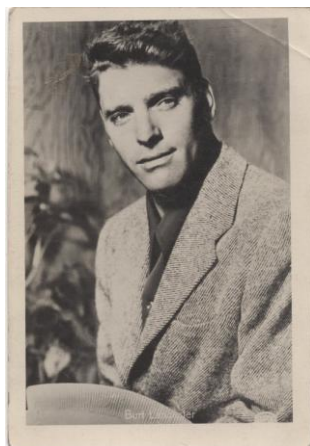
MEL FERRER I INGRID BERGMAN
w filmie „HELENA I MĘZCZYŹNI”

Powyżej fotosy z filmu „Helena i Mężczyźni” z udziałem Ingrid Bergmann oraz Mela Ferrera (amerykański aktor, reżyser) i Jeana Maraisa (jeden z najwybitniejszych aktorów francuskich). Pamiętam, jako dzieciak, oglądałem w bojanowskim kinie „Przygoda” film „Garbus” z Jeanem Maraisem w roli Kawalera de Lagardere. Prezentowane fotosy zostały wydane przez Centralę Wynajmu Filmów oddział w Katowicach w cenie zł 1,50.

Na kartach Haus Bergmann Film-Photos, producenta papierosów Haus Zigarettenfabrik A.G. z Drezna, znalazła się polska miłośniczka filmowa Pola Negri (Apolonia Chałupiec) [7].

Poniżej plejada aktorów. Clark Gable zwany też królem Hollywood. I znowu, któż nie oglądał filmu „Przeminęło z wiatrem” na podstawie powieści Margaret Mitchell, z nieśmiertelnymi rolami filmowymi Clarka Gable i Vivien Leigh. Obok kolejne gwiazdy amerykańskiego filmu: Gregory Peck i Burt Lancaster.

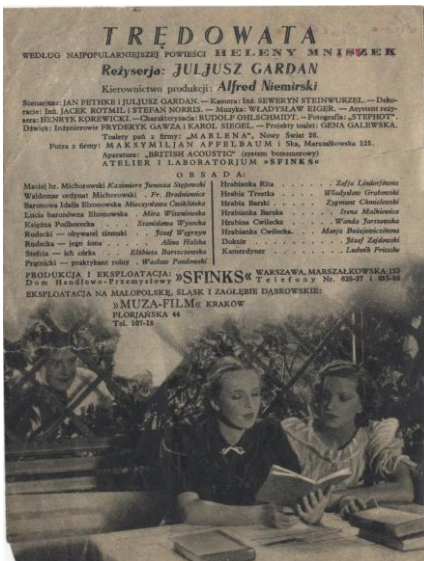

Na kartach znalazł się również, jeden z najwybitniejszych aktorów brytyjskich – m.in. mąż Vivien Leigh, któremu za dokonania teatralne królowa Elżbieta II nadała tytuł szlachecki. Sir Laurence Olivier jest uznawany za geniusza szekspirowskich ról teatralnych.

Oprócz kart, znajdujących się w różnych markach papierosów, zdjęć aktorów wydanych przez wytwórnie filmowe i ich różnorodne edycje, wydawano programy filmowe. Okres międzywojenny jest tu niewyczerpaną skarbnicą tego typu wydawnictw towarzyszących filmom, pojawiającym się na ekran kin. Na ówczesne czasy była to podstawowa forma promowania filmów przez ich producentów.

Przykładem z polskiego podwórka może być poniższa broszura, towarzysząca filmowi „Trędowata”. W górnym rogu znajduje się odrębna adnotacja: Kino „Rialto” Bielsko 1938 r. Zapewne autor/autorka tej adnotacji obejrzała ten film we wskazanym miejscu.

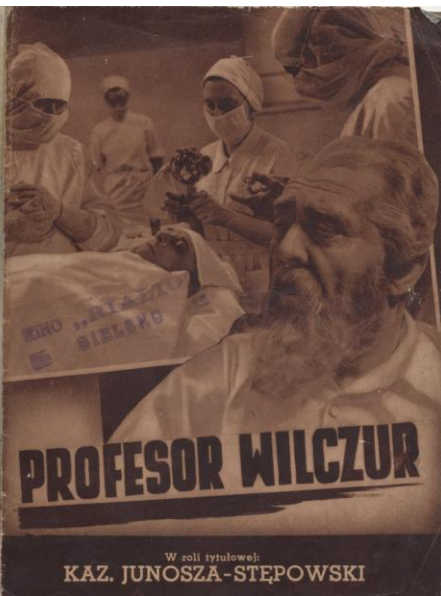
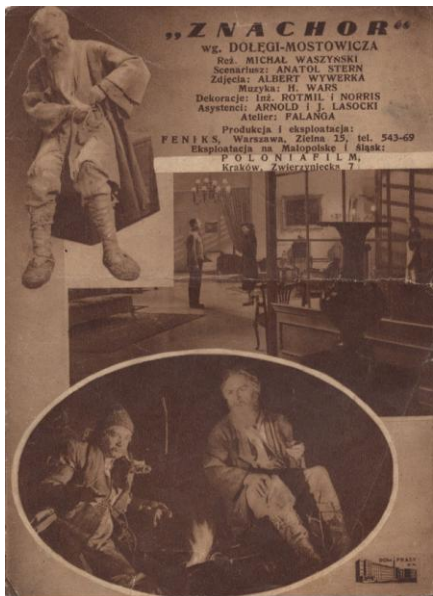

Na stronie tytułowej fotografia odtwórczyni roli głównej (Stefci Rudeckiej) – Elżbieta Barszczewska. Kolejna strona czterostronicowego programu zawiera podstawowe informacje o występujących w filmie aktorach, zespole realizatorskim i producencie. Kolejne strony zawierają fotosty z filmu. Elżbieta Barszczewska należała do trójki najwybitniejszych polskich aktorek dwudziestolecia międzywojennego, obok Poli Negri i Jadwigi Smosarskiej.

Elżbieta Barszczewska odnalazła się też po wojnie. Obok Ireny Eichlerówny i Niny Andrycz uznawane zostały za „Królowe PRL-u” [8]. Krytycy teatralni posługują się tym skrótem

myślowym, odnosząc się do ich kreacji teatralnych: Ireny Eichlerówny w roli Marii Stuart, Niny Andrycz jako Kleopatry i wreszcie Elżbiety Barszczewskiej w roli Lilii Wenedy.

Poniżej kilka innych programów polskich filmów z okresu międzywojennego.

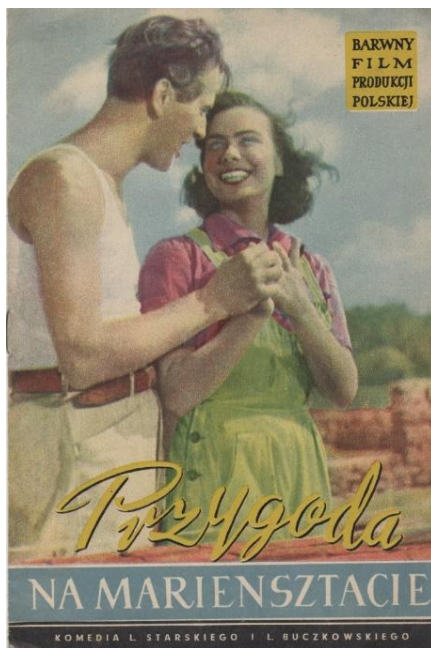

W pierwszych latach powojennych nawiązano do wydawania programów o filmach, ale z czasem zaniechano tych wydawniczych praktyk.

Przedstawiając fragment swoich zbiorów filmowych, czytelnik postawi pytanie: czy da się wykorzystać taki materiał w ekspozycji klasy otwartej? Moim zdaniem tak, wszystko zależy od tematu ekspozycji. W uproszczeniu można przyjąć, iż każdy temat odnajdziemy w jakiejś formie w realizacji filmowej. Choćby ostatni program filmu „Przygoda na Mariensztacie: autor ekspozycji np. o Warszawie, o architekturze, o historii PRL-u, feminizmie, a może też o Wawelu, etc., może znakomicie wykorzystać ten materiał niefilatelistyczny.

W tym ostatnim przypadku może nawiązać np. do tzw. „Waweliowca”, wzniesionego na Mariensztacie w latach 50-tych. To trzypiętrowy budynek z podcieniami i krążgankami nawiązującymi do dziedzina Wawelu.

W przypadku zbieżności fabuły filmowej, czy miejsca rozgrywania się akcji filmu, zdjęć występujących w nim aktorów mogą stanowić integrujące uzupełnienie narracji ekspozycji klasy otwartej. Np. pokazanie zdjęcia Clarka Gable w określonym kontekście narracyjnym w ekspozycji o historii USA czy Ingrid Bergman o Francji, Maroku, etc. Wybór ten wiąże się ze znajomością dorobku artystycznego danej aktorki, aktora i fabuły filmów w jakich występowali. Z jednej strony pogłębiamy różnorodność zamieszczonego materiału niefilatelistycznego w ekspozycji, choć wiele postaci ze świata filmu znajduje się również na znaczkach. Z drugiej zaś strony pogłębiamy wiedzę, co przekłada się na dokumentowanie własnych badań w przedstawianym ekspozycji.

- [1] Riva M., Marlene Dietrich, Prawdziwe życie legendy kina, Kraków 2021;
- [2] porównaj: <https://allegrolokalnie.pl/oferta/album-kolekcjonerski-haus-bergmann-farbfilmbilder?rep=1071613107>;
- [3] <https://goldin.co/item/1931-josetti-zigaretten-filmbilder-151-babe-ruth-harold-lloyd-psa-nm-7aaizt>;
- [4] Gottlieb R., Garbo. Najbardziej tajemnicza gwiazda Hollywood, Kraków 2022;
- [5] Centrala Wynajmu Filmów to nazwa, którą w pewnym okresie zastąpiła nazwę Centrali Rozpowszechniania Filmów powstałej 29 grudnia 1949 r.;
- [6] więcej: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Rank_Organisation ;
- [7] Kotowski Mariusz, Pola Negri. Legenda Hollywood, Prószyński i S-ka, Warszawa 2011;
- [8] Sosnowska D., Królowe PRL, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, W-wa 2014.